

Hur jobbar pedagogerna när det gäller barn som är tvåspråkiga och har ett annat modersmål än svenska i förskolan?

Förskolans arbete för att stödja och stimulera första och andrahandspråket hos barn med annat modersmål än svenska.

Ann-Sofie Andersson

Examensarbete 15 hp

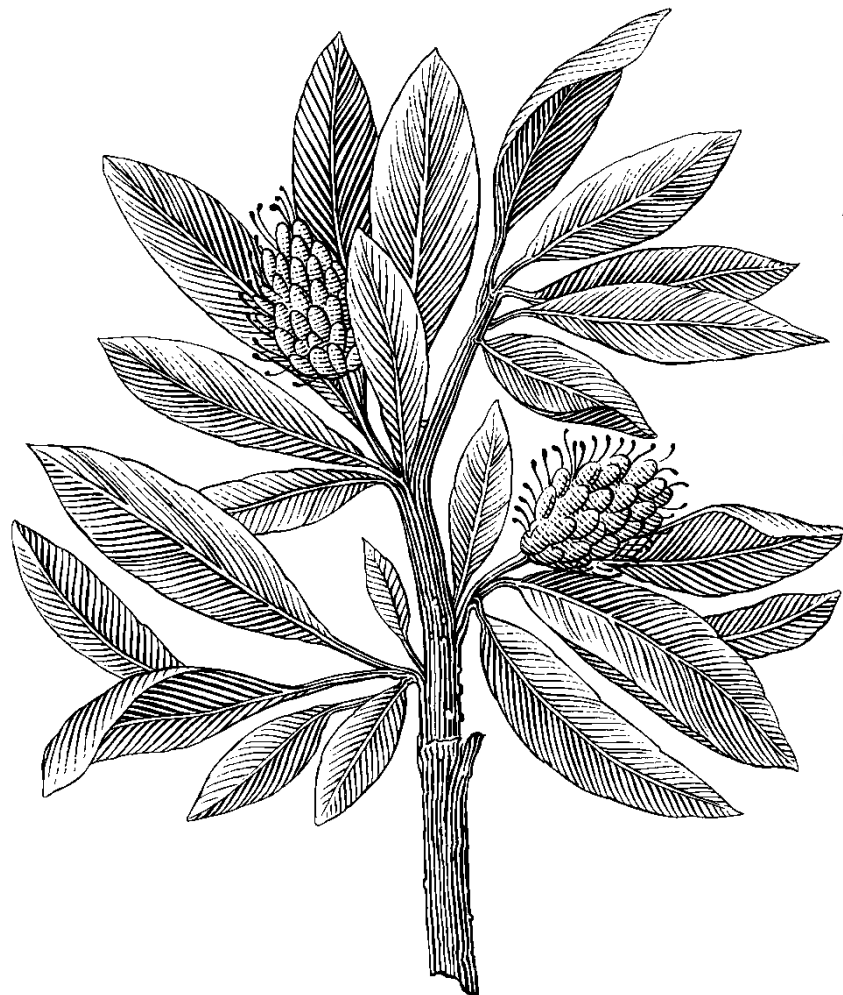
Ange Grund- eller Avancerad nivå

Höstterminen 2012

Handledare: Åsa Tugetam

Examinator: Jonas Ahnesjö

**Institutionen för pedagogik,
psykologi och idrottsvetenskap**

Linnéuniversitetet

Institutionen för pedagogik, psykologi och idrottsvetenskap

Arbetets art: Examensarbete 15 hp
Lärarprogrammet

Titel: Hur jobbar pedagogerna när det gäller barn som är tvåspråkiga och har ett annat modersmål än svenska i förskolan?

Författare: Ann-Sofie Andersson

Handledare: Åsa Tugetam

ABSTRAKT

Den här studien genomfördes för att undersöka hur pedagogerna arbetar för att stimulera och utveckla språket hos tvåspråkiga barn med ett annat modersmål än svenska. Jag ville även undersöka om barnen får stöd och stimulans i sitt modersmål som de har rätt till enligt strävansmålen i förskolan. Undersökningen gjordes i form av muntliga intervjuer med fyra förskollärare på tre olika förskolor, två inom samma kommun och en i en annan kommun. Studien visar att pedagogerna jobbar efter strävansmålen, samt att de arbetar mycket med bild, rytmik och med sång och musik, som är språkstimulerande. De använder sig av tecken som stöd för att förstärka språket ytterligare, de är överrens om att barnets trygghet är viktigast och att en bra kontakt med barnets föräldrar är en viktig förutsättning för barnets bästa. Studien visar även att alla barn inte får det stöd och stimulans som de har rätt till i sitt modersmål på förskolan. Samt att modersmålsstödet skiljer sig åt mellan kommunerna.

Nyckelord: Förskolan, modersmål, andraspråk, språkutveckling

INNEHÅLL

1	BAKGRUND	3
1.1	FÖRSKOLANS UPPGIFT	4
1.2	Nyckelbegrepp om språk	4
1.3	Språkinlärning	5
1.4	Piagets och Vygotskijs syn på språk	7
1.5	Språkets betydelse	7
1.6	Läroplanen 98, reviderad 2010	9
2	SYFTE	10
2.1		
	Frågeställningar	11
3	METOD	11
3.1	Metodval	11
3.2	Urval	11
3.2	Genomförande	11
3.3	Metoddiskussion	11
3.4	Metodanalys	12
4	RESULTAT	13
4.1	Hur jobbar pedagogerna för att uppnå läroplanens mål när det gäller barn som är tvåspråkiga och har ett annat modersmål än svenska?	13
4.2	Får alla barn oavsett bakgrund det stöd de behöver i sitt modersmål?	14
4.3	Hur barnens modersmål tillgodoses på förskolan	14
4.4	Metoder som används för att stödja och utveckla barnens första och andraspråksutveckling	15
4.5	Arbetar de efter en särskild plan för barnens språkutveckling?	16
4.6	Hur utmanar pedagogerna barnen i deras modersmål?	17
4.7	Hur pedagogerna utmanar barnet i deras andraspråk	17
4.8	Barnets kultur uppmärksammas	18
4.9	Ett barn som inte har utvecklat något språk	18
4.10	Språk och identitetsutveckling	19
4.11	Sammanfattning av resultatet	19
5	DISKUSSION	21
5.1	Förslag till framtida forskning	22
6	REFERENSLISTA	23
	BILAGOR	24

1. Bakgrund

Enligt Svensson (2009) finns det idag ett större antal flerspråkiga människor i Sverige än det fanns för 50 år sedan. Oroligheterna runtom i världen har lett till att folk flyr från sitt land till ett annat land där de kan leva i fred. Det beräknas att majoriteten av världens barn är flerspråkiga. (Svensson 2009). I myndigheten för skolutveckling står det att vi lever i ett mångkulturellt samhälle där 13-15 % av barnen har ett annat modersmål än svenska i förskolorna, lite mer i större städer och orter och lite mindre på små orter. Det är därför viktigt att förskolorna på bästa sätt kan ge det stöd och den hjälp som barnen är i behov av. (Myndigheten för skolutveckling, 2004:15). Läroplanen (Lpfö98) står det b.l.a. att förskolan skall sträva efter att varje barn utvecklar sin förmåga att lyssna, berätta, reflektera och ge uttryck för sina uppfattningar. Det står även att arbetslaget ska ansvara för att arbetet i barngruppen genomförs så att barnen utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga. (Lpfö98). Enligt (Lpfö98, rev 2010) så ska förskolan lägga grunden för ett livslångt lärande och verksamheten ska vara trygg, rolig och lärorik för alla barn.

”Förskolan ska erbjuda en trygg omsorg och stimulera barns utveckling och lärande”. (Lpfö, 2010:5). Enligt styrdokumenterna ska pedagogerna på förskolan sträva efter att arbetet i barngruppen genomförs så att barnen stimuleras och utmanas i deras språk och kommunikationsutveckling. (Lpfö98). Att jobba på en mångkulturell flerspråkig förskola innebär att kunna möta en stor variation med människor som har olika bakgrunder och olika modersmål. Det gäller att pedagogerna ska klara av att arbeta med många olika modersmål på förskolan. (Skans 2011). Skans (2011) skriver att förskolan kanske är barnets första och enda möte med svenskan och det är här den språkliga utvecklingen sker. Språkutvecklingen hos barnen blir en central del i den pedagogiska verksamheten, där fokus läggs på att lära barnen både sitt modersmål och det svenska språket. Enligt en rapport från Skolverket (2003) har en studie för svensk och internationell forskning kring studieresultat för flerspråkiga elever visat att forskningen pekar entydigt på:

- *att elevens kognitiva utveckling, lärande och identitetsutveckling främjas av undervisning på bägge språken*
- *att skolans och samhällets attityd till elevens språkutveckling påverkas av sociokulturella processer*
- *att den pedagogik som används ska anknyta till elevens språkliga och kulturella erfarenheter*
- *att bedömning av elevers språk- och begreppsutveckling måste göras utifrån en helhetssyn på språk och lärande*
- *att anknytning mellan hem och skola har en avgörande betydelse eftersom förståelse och kunskap hos lärare och föräldrar är det viktigaste för att stödja barnens skolframgång.* (Skolverket 2003:20).

1.1 Förskolans uppgift

Förskolan har en viktig uppgift att tillvarata de kulturella mervärdena. Kreativiteten hos pedagogerna och förskolorna sätts på prov. Det gäller att kunna komma på möjligheter, tankar och nya kunskaper för att hitta nya vägar till att sträva efter läroplanens mål och direktiv. (Myndigheten för skolutveckling 2004). I förskolans uppdrag ingår även att utveckla barns förmågor och barns kulturskapande och att överföra kulturarv- värden, traditioner, historia och språk. (Lpfö 98,2010). Enligt Svensson (2009) så är det viktigt att barnen med utländsk bakgrund känner sig accepterade och välkomna på förskolan och i skolan. Pedagogernas attityder till barnets modersmål spelar en stor roll för hur snabbt och hur mycket av andraspråket som lärs in. Det har visat sig att flerspråkiga barn stimuleras i sin utveckling om de får använda sitt modersmål. (Myndigheten för skolutveckling 2004). Den svenska förskolan och skolan är mångkulturell och flerspråkig. Den kulturella mångfalden ger barnen möjlighet att grundlägga respekt och aktning för varje människa oavsett bakgrund. Myndigheter för förskolan har till uppgift att stödja och stimulera förskolans och skolans utveckling så att nationellt fastställda mål och likvärdighet i verksamhet och utbildning uppnås. (Myndigheten för skolutveckling. 2004=15, Calderon, 2006). Enligt Svensson (2009) fick år 2006 16% av de ”berättigade” barnen i åldrarna 1-5 år modersmålsundervisning. Enligt Svensson (2009) är siffran ändå låg eftersom det finns flerspråkig personal i många barngrupper. Enligt (Lpfö 98) ska förskolan bidra till att barn med utländsk bakgrund får stöd i att utveckla en flerkulturell tillhörighet och förskolan ska lägga stor vikt vid att stimulera varje barns språkutveckling. Det står även att barn med utländsk bakgrund som utvecklar sitt modersmål får bättre möjligheter att lära sig svenska och även utveckla kunskaper inom andra områden. Av skollagen framgår att

”Förskolan ska medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål.” (Lpfö 98:7).

Enligt läroplanen (Lpfö 98,2010.) ska alla barn med annat modersmål än svenska få det stöd de behöver både i sitt modersmål och i det svenska språket.

1.2 Nyckelbegrepp om språk

Flerspråkighet

Flerspråkighet innebär enligt nationalencyklopedin (20130127) användning eller behärskning av flera språk. Enligt Svensson (2009) innebär flerspråkighet att kunna behärska ett eller flera språk, vilket innebär att individen kan uttrycka sig väl både muntligt och skriftligt i olika sammanhang utan att behöva göra några ansträngningar och de som har samma språk som modersmål förstår vad han eller hon menar. Flerspråkig utveckling följer ungefär samma mönster som enspråkig utveckling, men det som kan skilja sig åt är utvecklingstakten. (Svensson 2009).

Första språket

Enligt Svensson (2009) så är första språket en individs modersmål och modersmålet är det språket som barnet lär sig först i det naturliga samspelet med föräldrar och kamrater. Språket sägs vara kopplat till känslor och till tidiga upplevelser. Barnets kognitiva utveckling sker samtidigt som det lär sig språket. Om föräldrarna talar olika språk kan barnet ha två första språk.

Simultan flerspråkighet

Simultan flerspråkighet heter det om barnet lär sig fler språk samtidigt. (Svensson 2009).

Andraspråket

Nationalencyklopedin (20130127) beskriver andraspråket som ett språk som lärs in efter att individen helt eller delvis tillägnat sig sitt första språk, dvs modersmålsspråk. Det lärs in i en miljö där språket används i en naturlig kommunikation. Enligt Svensson (2009) är andraspråket det eller de språk som man lär sig efter att grunderna i första språket har lärts in. Andraspråket lärs in på samma sätt som första språket i den kultur och sociala sammanhang som det talas i. Barnet har nått en viss kognitiv mognad som det kan använda vid andraspråksinläringen. Andraspråket lärs inte in på samma sätt som det första språket vilket beror på tidigare språkliga erfarenheter och den kognitiva förmågan. (Svensson 2009).

Majoritetsspråk

Majoritetsspråk är det språk som majoriteten av befolkningen talar. Det är det språk som individen måste kunna för att delta fullt ut i samhällslivet. (Svensson2009). Enligt Nationalencyklopedin (20130127) innebär majoritetsspråk följande.

”Språk som i ett flerspråkigt samhälle används av den dominerade befolkningsgruppen”.

Minoritetsspråk

De språk som talas av landets minoriteter tex samer, finländare, romer och av invandrare i Sverige exempelvis.(Svensson 2009).

1.3 Språkinläring

”Hur många språk ett barn lär sig är inte en fråga om begåvning. Det är en fråga om behov.” (Ladberg.sid:6, 1999).

Alla barn har förmågan att lära sig många språk. Antalet språk är inga problem, och att barn kan lära sig många språk har ingenting med begåvning att göra som en del tror. Däremot kan begåvning ha betydelse för nivån på språket. (Ladberg.1999). Förståelsen för språket som man hör ligger alltid före talet. Ett litet barn som bara kan säga ett ord, kanske förstår femtio ord. Man förstår alltid mer än man kan säga.

Det är barnets behov av att kommunicera som är en av den viktigaste drivkraften till att lära sig språk. Om barnets behov av bara ett språk finns så lär det sig bara ett språk, men har det behov av att lära sig två, tre eller fem språk så lär det sig det. (Ladberg, 1999). Språkinläringen påverkas på många olika sätt av barnets ålder och utveckling. Utvecklingen avgör hur lätt man lär sig olika delar av ett språk och påverkar på vilket sätt man lär sig. Med åldern förändras drivkrafterna för språkinläring och känslorna för språken. Livserfarenhet och längre tidsperspektiv förändrar förutsättningarna för språkinläring. (Ladberg, 1999).

Enligt Skutnabb-Kangas (1981) så innebär det inte att barnet inte kommer att lära sig språket om undervisningen i det andra språket skjuts upp och lärs in senare. Inputen i det nya språket för invandrarbarnen är massivt i alla fall. För att det inte ska vara någon risk att barnen inte blir tvåspråkiga är det däremot viktigt vilken typ av pedagogiska åtgärder som kan ge de bästa möjligheterna för barnet att inflödet av språket bearbetas och blir inlärt. Om barnen får bra möjligheter till att bearbeta inflödet och motiveras är det ingen risk att barnen inte blir tvåspråkiga. Skutnabb-Kangas. (1981). Ett tvåspråkigt barn måste oftast lära sig fler ljud än ett enspråkigt barn och dessutom lära sig att hålla isär vilket av hennes två språk varje fonem hör hemma. (Skutnabb-Kangas. 1981). Principen av kontraster har ifrågasatts i senare forskning om homonymer. Enligt Hulk (2000) så visar en undersökning att enspråkiga barn har problem med homonymer, vilket betyder att olika ordformulär har olika meningar. Barn har liksom vuxna inga problem med homonymer vilket innebär att ord formuleringar kan ha olika betydelser. Barn hatar synonymer och man har observerat några tvåspråkiga barn och det faktum att de börjar bygga ett lexikon där korsande språkliga synonymer är sällsynta eller inte existerande. Slutsatsen dras att en diskussion om olikheter i språken hos tvåspråkiga barn är relaterad till frågan om principen av kontrasten att barn visar en liten ovilja att tilldela två olika betydelser av samma ord. Men i majoriteten av fallen så accepteras den. Synonymer däremot har visat att Engelsk/ spansk tvåspråkiga barn inte har några problem med att korsa språkliga synonymer. De lär sig och använder översättningens motsvarighet i sitt första ord. Ett ord de lärt sig i tredje hand kan vara den spanska motsvarigheten för ett ord som barnet först har producerat veckan innan på engelska. I en studie bland Spansk/Engelsk talande barn känner de flesta barn till översättningens motsvarigheter från det första steget i lärandet av ord. Den genomsnittliga andelen av medelöversättningar vid alla stadier är 30%. Det här visar att principen om kontrasten bör överges. Barn verkar korsa språkliga synonymer från allra första början i dess språkutveckling. Det dominerande språket hos tvåspråkiga barn är olika från barn till barn. Kvaliteten på hur det lärs in spelar en stor roll i lärandet av språk. Hulk (2000).

Enligt Ladberg (1999) så går det inte att lära sig språk utan att lära sig kultur. Det lilla barnet lär sig hur man visar ödmjukhet, skojar, retas, tar varandra i hand och hur man talar. Det är olika hur man handskas med barn i olika kulturer. Om man slutar att tala ett språk med ett barn så slutar man att föra över många kulturella självklarheter. Det är svårare att uppfostra ett barn i en kultur som man själv inte vuxit upp i och att ge dem ett kulturellt arv blir helt annorlunda på ett nytt språk. Barnet växer in i den nya kulturen. Har föräldrarna en negativ inställning till landet, folket och kulturen så blir det svårt för barnet att lära sig språket känslomässigt. Om barnets språk nedvärderas så känner även barnet att dess kultur nedvärderas och inte är accepterad. Om föräldrarna däremot visar intresse för att lära sig landets språk, folk och kultur ger de sina barn motivation till att göra detsamma. Föräldrarna är

barnets förebilder och visar barnet att landet och språket är värda att lära känna. (Ladberg,1999).

1.4 Piagets och Vygotskijs syn på språk

I Svensson (1999) tar man upp Piagets och Vygotskijs syn på språk. Piaget studerade barn när de var sysselsatta med något och koncentrerade. Enligt Piaget talar inte barnet för att kommunicera, talet fyllde en annan funktion, det tillfredsställde barnets inre behov. Piaget kallade det för egocentriskt tal. Piaget ansåg att människans icke-språkliga kognitiva förutsättningar var medfödda. Han menade att språket inte var medfött utan det uppstår som ett resultat av barnets kognitiva utveckling och barnets verksamhet. Språkets förmågor är beroende av den kognitiva mognaden. Barns kognitiva förmåga skiljer sig från vuxnas. Det egocentriska språket är barnets uttryck för det egocentriska tänkandet. Småbarn kan reagera på sådant som någon säger, men har svårt att sätta sig in i vad en annan person tänker och kan inte sätta sig in i någon annans persons situation. Piaget menade att språkutvecklingen var ett resultat av en ökad kognitiv förmåga. Efter hand lär sig barnet att sätta sig in i den andra personens perspektiv och anpassa talet. (Svensson,1999).

Det egocentriska språket följer en fallande kurva i takt med åldern på barnet och språket blir mer och mer socialt ju äldre barnet blir. Vygotskijs syn på språket var att språket utvecklades som en konsekvens av att människan söker social kontakt och att språket var socialt och ursprung och avsikt var kommunikation och social kontakt. Även Vygotskij menar att barn använder ett egocentriskt tal när de är sysselsatta och koncentrerade på något, samt när problem uppstod. (Svensson,1999).

Både Vygotskij och Piaget är överrens om att en intellektuell förmåga krävs för att den språkliga utvecklingen ska ske. Kommunikation i inte bara talat språk utan även teckenspråk är viktigt för språkutvecklingen. Barnets erfarenheter och sysselsättningar är centralt för språkutvecklingen. Vuxna spelar en stor roll och är betydelsefulla för att lära barn hur språket ska användas. Vuxna kan hjälpa barnet genom att kommunicera på samma sätt som barnet gör, och kan hjälpa barnet att använda språket och visar dess sociala roll genom att lägga in en avsikt i barnets kommunikationsförsök. (Svensson,1999).

1.5 Språkets betydelse

När ett litet barn lär sig att prata är det inte bara ord det lär sig utan barnet lär sig även att lära känna världen och sig själv och finna sin plats i världen. Med språkets hjälp lär sig barnet att se på omgivningens sätt på världen. Barnet uppfostras oftast med språkets hjälp. Barnet känner en samhörighet med andra människor som talar likadant och som barnet kan förstå. Språket spelar en viktig roll i dess identitetsutveckling. (Skutnabb-Kangas 1981). För att kunna göra sig förstådd så behöver man ett språk. Enligt forskning och erfarenhet så är barns språkutveckling som intensivast i förskoleåldern och i tidiga skolåldern och utvecklingen hos flerspråkiga barn stimuleras om de får använda sitt modersmål. (Calderon, 2006, Myndigheten för skolutveckling 2004:15). Enligt Skans (2011) så visar tidigare forskning att attityderna till majoritetsspråket spelar en stor roll och har stor

betydelse för motivationen att lära sig ett andraspråk, särskilt för små barn. Det gäller både majoritetssamhällets attityder till minoritetskulturen och om majoritetsspråkets ställning inom minoritetsgruppen. Om majoritetssamhället värderar minoriteternas språk och kultur högre, så ökar den positiva inställningen hos minoritetsgruppen till majoritetens språk och kultur. (Skans.2011).

I läroplanen uttrycks målet att uppnå en aktiv tvåspråkighet. Flerspråkighet ses idag som en naturlig del i samhället. Trots det är det ingen självklarhet att modersmålsstödet finns och erbjuds för alla inom förskolan. Enligt Skans avhandling (2011) så finns det 48 % som har annat modersmål än svenska bland de inskrivna barnen i Malmös förskolor i åldern 1-5 år och ibland dessa är det bara 15 % som erbjuds modersmålsstöd. (Skolverket, 2010-03-30a). Att motivation och attityder till språket är viktigt visar även en annan studie som genomförts i Tyskland, Belgien, England och i Sverige. (Flyman, Mattsson 2010). Enligt den forskning som forskaren Anna, Flyman, Mattsson genomfört mellan 2008-2010 så uppnår barnen en hög kompetens i det främmande språket kopplat till hur språket används i interaktion med barnen, samt att modersmålet inte påverkas negativt av den snabba introduktionen i det främmande språket. Barns naturliga inlärningsstrategier har en positiv effekt på språkinläringen. Undersökningen genomfördes bland 10 stycken tvåspråkiga förskolor i Tyskland, Belgien, England, Sverige och i en enspråkig engelsk förskola i England, samt åtta universitet. Nivån på språkkompetensen beror på mängden kontakt med språket samt hur lärarna använder språket i interaktion med barnen. Forskningen visade även att barn med migrationsbakgrund lär språket snabbare än barn med enspråkig bakgrund. Resultatet visade även att Barnets nivå på modersmålet utvecklas i enlighet med deras ålder och att modersmålet inte påverkas av den intensiva inputen i det främmande språket. Båda barnens språk tjänar på en ökad språklig medvetenhet och studien visade även att barn med migrationsbakgrund inte är så missgynnade som man trodde i början. (Flyman, Mattson 2010).

Enligt Skolverkets rapport (2003:228) så utvecklades modersmålsstödet i förskolan på 1980-talet men fick allt sämre villkor under 1990-talet. Samtidigt ger all forskning belägg för att språkutvecklingen är som mest intensiv i förskoleåldrarna och att det är då förutsättningarna att grundlägga en aktiv tvåspråkighet är som störst. Till skillnad mot (Skutnabb-Kangas1981) som menar att det inte spelar så stor roll om andraspråksinläringen kommer in senare, bara barnet blir motiverat och får de bästa möjligheter att bearbeta inflödet av språket så finns det ingen risk att barnet inte blir tvåspråkigt. (Skutnabb- Kangas. 1981)

Enligt myndigheten för skolutveckling (2004) lär sig barn så mycket mer än bara ord när de lär sig sitt modersmål. De lär sig även normer, värderingar och regler och vad som är rätt och fel. Modersmålet är viktigt för barnets självkänsla och identitet. För att kunna bli en medlem i en grupp behöver man kunna tala gruppens språk. Som forskning och erfarenhet visat tidigare, så innebär det att en tidig inläring av första språket och väl utvecklade färdigheter är en bra förutsättning för att kunna lära sig ett andraspråk. Språkutvecklingen och identitetsutvecklingen hör ihop och de barn som har ett utvecklat modersmål och som är trygga i sig själva, utvecklar det nya språket när de får lyssna, öva och pröva under lekfulla former. (Myndigheten för skolutveckling 2004). Forskning och erfarenhet visar också att såväl inläringen av svenska som barnets kognitiva utveckling underlättas om barnet fått tillfälle att arbeta med begreppsbildning på det modersmål som talas i hemmet samtidigt som mycket arbete läggs ned på det svenska språket. Satsning på de tvåspråkiga barnens utveckling och lärande i förskolan innebär alltså satsning på både modersmål och svenska. Skolverket (2003).

1.6 Läroplanen 98, reviderad 2010.

Styrdokumentet stödjer den mångkulturella förskolan och skolan och läroplanen för förskolan tydliggör hur arbetet med barnen ska planeras, utvecklas och bedömas. Barnets utveckling och lärande står i centrum, det enskilda barnet ska inte utvärderas. Enligt Lpfö (98, reviderad 2010) så hänger språk och lärande samman med varandra, liksom språk och identitetsutveckling. Vidare står det att

”Förskolan ska lägga stor vikt vid att stimulera varje barns språkutveckling och uppmuntra och ta tillvara på barnets nyfikenhet och intresse för den skriftspråkliga världen. Barn med utländsk bakgrund som utvecklar sitt modersmål får bättre möjligheter att lära sig svenska och även utveckla kunskaper inom andra områden. Av skollagen framgår att förskolan ska medverka till att barn med annat modersmål än Svenska får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål”. Lpfö (98:6).

Läroplanen betonar viken av att barn ska få möjlighet till andra uttrycksformer som sång, rytmik, bild, drama och dans. Genom att tillvarata barnets nyfikenhet och intresse så ska barnets språkutveckling stimuleras och uppmuntras. (Lpfö98/10 sid:7) Enligt Skolverket (2009) är det kommunerna eller fristående huvudmän som ansvarar för att förskolan ges förutsättningar att uppfylla läroplanens mål och skollagen.

Läroplanen Lpfö (98,2010:9) visar även att förskolan ska sträva efter att varje barn

. *Utvecklar sin identitet och känner trygghet i den*

. *Känner delaktighet i sin egen kultur och utvecklar känsla och respekt för andra kulturer.*

. *Utvecklar nyanserat talspråk, ordförråd och begrepp samt sin förmåga att leka med ord, berätta, uttrycka tankar, ställa frågor, argumentera och kommunicera med andra.* (Lpfö 98,2010:10).

. *Barn som har ett annat modersmål än svenska utvecklar sin kulturella identitet och sin förmåga att kommunicera såväl på svenska som på sitt modersmål.* (Lpfö 98,2010:11).

. *Förståelse för att alla människor har lika värde oberoende av social bakgrund och oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionsnedsättning.* (Lpfö 98:8).

2. SYFTE

Mitt syfte med studien är att undersöka hur pedagogerna arbetar för att stimulera och utveckla språket hos tvåspråkiga barn med ett annat modersmål än svenska. Jag ville även undersöka om barnen får stöd och stimulans i sitt modersmål som de har rätt till enligt strävansmålen i förskolan. Jag ville även ta reda på om alla barn får sitt modersmål tillgodosett.

2.1 Frågeställningar.

Jag ville undersöka följande frågeställningar.

Hur arbetar pedagogerna för att uppnå strävansmålen när det gäller barn som är tvåspråkiga och har ett annat modersmål än Svenska?

Får alla barn oavsett bakgrund det stöd de behöver i sitt modersmål?

3. METOD

3.1 Metodval

Jag har genomfört en kvalitativ undersökning på tre olika flerspråkiga förskolor. På samtliga förskolor gjorde tre muntliga intervjuer för att på ett effektivt och snabbt sätt få svar på mina frågor. Det var många öppna frågor så det bästa sättet att få utförliga svar var via ett personligt möte och genom muntliga intervjuer.

3.2 Urval

Intervjuerna genomfördes på två stycken flerspråkiga förskolor inom samma kommun och på en förskola i en annan kommun. Sammanlagt intervjuades 4 stycken förskollärare från tre olika tvåspråkiga förskolor. Åldern på barnen som fanns på avdelningarna var mellan 1 och 5 år.

3.2 Genomförande

I ett tidigt skede av min undersökning tog jag via telefon kontakt med två stycken tvåspråkiga förskolor i samma område. Jag beskrev mitt syfte för bägge förskolorna och att jag ville samla in fakta till min C-uppsats som jag skrev. Vi bestämde en dag som jag kunde komma och intervjua dem. Jag kom till båda två förskolorna samma dag med en timmes mellanrum. Jag ställde mina åtta frågor till pedagogen som jag sedan skrev ned när de svarade, det gick lugnt och noggrant till. Jag berättade för intervjupersonerna syftet med min undersökning och enligt de etiska principerna berättade jag att svaren skulle behandlas konfidentiell och endast till min C-uppsats, samt att jag använde inga namn i svaren så att ingen kan få reda på vem som har sagt vad.

3.3 Metoddiskussion

Undersökningen genomfördes på tre olika förskolor, varav tre av pedagogerna jobbade på förskolor inom samma kommun. Jag informerade intervjupersonerna om vad undersökningen skulle handla om, dess syfte och hur den skulle användas. Jag berättade för dem att de var anonyma och att svaren skulle behandlas konfidentiellt och under sekretess. Enligt vetenskapsrådets rapportserie (1:2011) innebär anonymiteten att kopplingen mellan svaren på frågorna i undersökningen har eliminerats så att ingen obehörig kan kombinera en viss uppgift med en individs identitet. Det är viktigt att man i sin forskning talar sanning, medvetet granskar och redovisar utgångspunkterna för studierna, öppet redovisar metod och resultat och att inte stjäla forskningsresultat av andra. Att sträva efter att bedriva forskning utan att skada människor, djur eller miljö är viktigt i din forskning. Vetenskapsrådet (2011). Uppgifterna i undersökningen förvarades så att inga obehöriga kunde ta del av dem. Inga namn nämndes och ingen vet vilka som har medverkat i studien. Uppgifterna behandlades enligt nyttjandekravet och får inte användas eller utlånas för kommersiellt bruk eller andra vetenskapliga syften. Enligt Vetenskapsrådet så får

inte uppgifterna användas eller utlånas för kommersiellt bruk eller andra vetenskapliga syften. Det finns några forskningsetiska principer och det är b.l.a. individskyddskravet, vilket innebär att individen som medverkar i en forskning ska skyddas från en kränkning och från skada, samt ett skydd mot obehörig insyn i svaren från informanten. Vetenskapsrådet (2011). Samtyckeskravet innebär att deltagarna fick själva rätt över att bestämma över sin medverkan. Den som medverkar kan själv bestämma hur länge och på vilka villkor de skall delta. De ska kunna avbryta sin medverkan utan några negativa följder. Vetenskapsrådet (2011). Undersökningspersonerna fick avbryta sin medverkan när som helts. För att mäta det jag avsåg att mäta, validiteten, ställde jag intervjufrågorna till dem. De svarade och jag antecknade på ett kollegieblock och skrev ned svaren. Det var lätt att hänga med och anteckna under tiden de svarade på mina frågor. Jag upplevde vid ett av tillfällena att en av intervjupersonerna gav mig ett svar som inte berörde den fråga som jag ställt. Det hände några gånger under intervjun av de två förskollärarna på samma förskola att de svarade på mina frågor samtidigt. Enligt Jacobsen (1993) kan intervjuer med fler än en person samtidigt kan var svårt att få en balans mellan dem olika respondenterna och det kan bli så att en respondent pratar mer än den andra. Jag som intervjuare fick se till att båda två fick samma talutrymme och det gick bra. Den andra intervjun genomförde jag i ett personal rum med en förskollärare och vi fick prata ostört, hon svarade väldigt utförligt på mina frågor. Enligt (Lantz 2008.) börjar alltid en kvalitativ intervju med en beskrivning av vad intervjupersonerna har sagt och det kan ibland räcka för intervjuaren.

3.4 Metodanalys

Jag gjorde min undersökning genom att genomföra muntliga intervjuer, det blir mer personligt att träffa intervjupersonerna och jag kan få mer utförliga svar. Det som kan vara lite negativt med att gå ut i förskolorna och göra intervjuer är att det är svårt att få till en tid som kan passa alla. Däremot så hade jag väldigt tur för att personalen kunde ställa upp på intervjuerna med kort varsel. Så här i efterhand känner att jag kunde även genomfört en enkätundersökning på tvåspråkiga förskolor i olika kommuner för att jämföra de olika svarsresultaten. Jag kunde gjort en vidare forskning inom modersmålsstöd genom att intervjua förskolecheferna också. Jag genomförde inte några intervjuer med några föräldrar då jag ansåg att det skulle vara svårt p.ga. språket, men i framtida forskning är det ett alternativ att se till att ha modersmålspedagogen som hjälp och stöd om man vill intervjua någon förälder. Tillförlitligheten i svaren som intervjuaren samlat in beror på intervjuarens förmåga att betrakta fenomenet ur respondentens perspektiv och fånga den mening intervjupersonen ger fenomenet på empatiskt väg. (Lantz 2008). Utifrån svaren på min undersökning tolkar jag det som att barn med en flerkulturell bakgrund behöver få ett bättre stöd i förskolan för sin språkutveckling än vad de har möjligheter till nu. I en av kommunerna som jag har undersökt, finns det brister när det gäller modersmålsstödet för de flerspråkiga barnen. Det som står i läroplanen om förskolans skyldighet att stödja de flerspråkiga barnens utveckling i och på deras olika språk är inte tillräckliga för att barnen med annat modersmål än svenska ska få tillgång till modersmålsstöd i förskolan. I den mindre och närliggande kommunen där jag genomförde en av mina intervjuer, erbjuder kommunen inte ens något modersmålsstöd till barnen i förskolorna, men de erbjuds modersmålsstöd när de börjar i förskoleklass och i skolan. Forskning och erfarenhet har visat att språkinläring sker som bäst när barn är små och utvecklingen hos flerspråkiga barn

stimuleras bäst om de får använda sitt modersmål. (Myndigheten för skolutveckling 2004:15). Enligt Skutnabb-Kangas(1981) menar man att det inte har någon betydelse om barnet lär sig andra språket senare, bara det får inflödet av språket på ett motiverande sätt och vilken typ av pedagogiska åtgärder som kan ge dem de bästa förutsättningarna att inflödet bearbetas och blir inlärt.

4 Resultat

Det står i läroplanen (Lpfö 98) att pedagogerna ska ansvara för att sträva efter målen i läroplanen och de ska jobba efter styrdokumentet och ansvara för att alla barn får sina behov respekterade och tillgodosedda, samt får uppleva sitt eget värde. Här nedan är resultatet från svaren på intervjun jag genomförde. Jag har valt att kalla intervjupersonerna för förskollärare 1, 2 , 3. Förskolläraren i den andra kommunen kallas för Förskollärare 4.

4.1 Hur jobbar pedagogerna efter läroplanens strävansmål när det gäller barn som är tvåspråkiga och har ett annat modersmål än Svenska?

Att känna trygghet på förskolan är viktigt

”Barn som inte känner sig trygga blir osäkra och ledsna”, säger Förskollärare 1 på den ena avdelningen. De intervjuade personerna är samstämmiga med att det är viktigt att skapa en trygghet för barnet och föräldrarna. Förskollärare 2 märker att det är skillnad på barnet när modersmålspedagogen kommer till dem. *”Det tysta och tillbakadragna barnet kan helt plötsligt bli mer framåt och börjar prata.”* Även de andra pedagogerna 2 och 3 ser skillnad på barnen när modersmåls läraren kommer till förskolan, barnen blir mer lugna när det finns en person i dess närhet som kan tala och förstå deras språk. De anser att det är viktigt för barnen att känna sig trygga i början av sin vistelse på förskolan.

Motivation

Förskollärare 1 berättar att om föräldrarna är positiva till svenskan och dess land så motiveras barnen att lära sig svenska. Barnets språkutveckling beror mycket på föräldrarnas inställning till det svenska språket. På förskolan märker pedagogerna att det är väldigt språkutvecklande med sång och musik, de ser att barnen lär sig att sjunga svenska sånger. Förskollärare 2 säger att *” Barn som är ledsna blir oftast glada av sången”*. De jobbar hela tiden för att barnen ska få ett lustfyllt, lekfullt och roligt lärande, samt stimuleras i dess språk och kommunikationsutveckling. Pedagogerna ger barnen enligt läroplanen (Lpfö98) barnen möjligheter att utveckla sin förmåga att kommunicera, att dokumentera och förmedla sina tankar och idéer med hjälp av sång och konkret material och bild, samt genom estetiska uttrycksformer.

4.2 Får alla barn oavsett bakgrund det stöd de behöver i sitt modersmål?

Modersmålspedagogsbrist

Det jag kom fram till i min undersökning var tyvärr att alla barn inte får det stöd de behöver i sitt modersmål. Det beror b.l.a. på brist av modersmålspedagoger, de beror även på pedagogernas okunskap i modersmålsspråket. Enligt förskollärare 1,2 och 3 så finns det ett stort behov av modersmålspedagoger med språk som Persiska och Somaliska. Nu har båda förskolorna samma modersmålspedagog i Arabiska, då övervägande antal barns modersmål är arabiska. *"Vi tycker inte att barnens modersmål tillgodoses genom att modersmålspedagogen kommer hit till oss 1 timme varannan vecka"* säger Förskollärare 1 och 2. Pedagogerna på förskolan vill att barnen på förskolan ska få mer stöd i sitt modersmål än vad de får just nu. De tycker att den tiden som modersmålspedagogen tillbringar på förskolan är för lite tid. De upplever även att inte alla barn får stöd i sitt modersmål. Personalen jobbar enligt läroplanens strävansmål, men de kan inte se till att alla barnen får sitt behov av modersmålsstöd till godo. *"Det är omöjligt att kunna tillgodose 16 barn, med 5 olika modersmålspråk om det bara finns en modersmålspedagog i ett språk"*. Säger förskollärare 3. På den andra förskolans småbarnsavdelning höll de på att få tag på en Somalisk modersmålspedagog, hon kunde börja på deras förskola någon gång i början av 2013. Den andra förskolan får ingen Somalisk modersmålspedagog då antalet timmar inte räcker till. Förskollärare 3 berättar att

- "Den somaliska modersmålspedagogen befinner sig på en skola och hon jobbar 40 timmar i veckan där så hon har ingen tid över till oss här på förskolan."

Förskollärare 4 berättar att på deras förskola som ligger i en annan kommun erbjuds inte modersmålspedagog i verksamheten. Barnen får inte stöd i sitt modersmål som de enligt läroplanen har rätt till.

4.3 Hur barnens modersmål tillgodoses på förskolan.

Modersmålspedagogen kommer till verksamheten

Förskollärare 1 och 2 berättar att de barn vars modersmål är Arabiska, får sitt modersmålsspråks stöd när pedagogen kommer till dem, men hon tillbringar bara 1 timme varannan vecka på avdelningen. Alla barnen får inte modersmålsstöd och det är väldigt svårt att få tag på modersmålspedagoger. Det finns en modersmålspedagog i närliggande skola som kan Kurdiska men hon har inte tillräckligt med timmar och tid över till att komma till deras förskola. Resultatet blir att de barn på den förskolan med Kurdiska och Bosniska som modersmål har ingen modersmålspedagog. I en rapport från Skolverket där ett flertal studier genomförts anser modersmåls lärare som befinner sig på förskolan några timmar i månaden att det är alldeles för lite tid 60 min/veckan. De tycker att det låga timantalet försämrar elevers och lärares förutsättningar att prestera något av värde på lång sikt. Förskolorna och skolorna erbjuder för få timmar till modersmålsundervisning/ stöd trots att behovet är större. Skolverket har i uppdrag att kartlägga modersmålsstödet i förskolan och skolan. (Skolverket 2000.nr:228). Det finns ett stort behov av modersmålspedagoger som talar språk, som Persiska, Somaliska, Kurdiska och Bosniska. Av skollagen framkommer att *"Förskolan ska medverka till att barn med annat modersmål än*

svenska får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål” (Lpfö,98:7)

Förskollärare 3 säger följande ”- *Det känns väldigt frustrerande ibland när vi inte kan förstå vad barnet vill.*”

Kommunikation

På skolverkets hemsida finns det spel på en del modersmål som barnen tillsammans med pedagogen kan använda, men det är inte ofta de kan sitta med barnen vid datorn. Förskollärare 2 berättar att de har låtit föräldrarna skriva ned lite ord på deras språk som de har satt upp så att barnen på den större avdelningen (3-5 år) kan se dem och pedagogerna kan tillsammans med barnet prata om ordet och vad det betyder och barnet kan till och med lära sig att läsa ordet och känna igen det i andra sammanhang. Pedagogen på den stora avdelningen berättar att hon ser och märker att barnet uppskattar att deras språk står där och de känner sig glada och stolta över att de kan prata om orden och att pedagogen visar intresset för deras språk. På förskolorna i samma kommun finns det en teckning i hallen, där det står välkommen och hej på olika språk. På biblioteket finns det Världens bästa bok, det är böcker som förskolan kan låna på svenska och föräldrarna har möjlighet att låna samma bok på deras modersmål. Man uppmuntrar föräldrarna att låna hem dessa böcker och läsa dem för barnet där hemma. Pedagogerna kan en del ord på Arabiska och försöker kommunicera med barnen och föräldrarna så mycket de kan. Förskollärare 4 säger att ” *Ett barn som kommer till mig och säger – maj, är törstig, det vet jag för maj betyder vatten på Arabiska.*”

4.4 Metoder som används för att stödja och utveckla barnens första och andraspråksutveckling.

Sång och musik

På förskolan stödjer man barnets första och andraspråksutveckling genom att använda mycket sång och musik. Enligt Ladberg (1999) så får barnet redan i mammans mage in känslan för rytmik och en upplevelse av musik, sång och rytmik och det bildar själva fundamentet i barnets upplevelse av vad språk är. Enligt Baker (1996) måste barnet aktivt engagera sig i språket för att ett språk ska leva i barnet. På förskolan där jag genomförde en av min undersökning vill både vuxna och barn att det ska vara glädje och skratt. Pedagogerna märker att barnen älskar att sjunga och det är oftast genom sången som de lär sig de svenska orden. Enligt förskollärare 3 så lär barnen sig sångerna ganska snabbt. - ”*Lilla snigel är väldigt populär hos oss och de flesta barnen kan sjunga den.*” säger förskollärare 1.

Ibland när modersmålspedagogen är på förskolan sjunger hon svenska barnvisor på barnets språk som i det här fallet var Arabiska. De barn vars modersmål är arabiska uppskattar det jättemycket, och de andra barnen med, men ett barn som har Somaliska eller Kurdiska som modersmål i barngruppen förstår inte vad hon sjunger, och pedagogerna tycker det är synd att inte även de kan få sitt behov tillgodosett. På förskolan i den andra kommunen har föräldrarna fått sånghäften med bilder och teckenspråk, så att de kan öva på sångerna hemma med barnet på deras modersmålspråk. Även de jobbat med sång, musik och många rim och ramsor på Svenska.

Ingen svenska i hemmet

Förskollärare 1 och 2 berättar att det första språket, dvs modersmålet tillgodoses hemma och inte mycket på förskolan. På förskolan får barnet möta det svenska språket kanske för första gången och i hemmet talar man deras modersmål, barnen får lära sig det svenska språket på förskolan och av äldre syskon som kan svenska. Förskolan är noga med att föräldrarna ska tala enbart barnets modersmål hemma.

Förskollärare 3 berättar följande. *”Vi vill inte att föräldrarna talar svenska med barnen hemma, svenskan får de hos oss här på förskolan och främst beror det på att barnet kan ta efter föräldrarnas brytning i det svenska språket annars”.*

Förskollärare 4 *”Svenska språket talar vi här på förskolan och föräldrarna uppmanas tala modersmålspråket och inte svenska hemma med barnen.”*

Enligt Svensson (1999) kan det hända att ett språk ofrivilligt kan påverka det andra språket på ett negativt sätt, då kallas det för negativ transfer. Annat som kan spela roll för barnets andraspråksinlärning är åldern när andraspråksinlärningen inträffade och hur länge inlärningen av det andra språket har pågått. Det är viktigt att föräldrar och förskollärare uppmuntrar barnet att tala sitt modersmål och att de tar sig tid och lyssnar på barnet för att barnet ska behärska sin tvåspråkighet så bra som möjligt behövs det positiva känslor och ett bra samspel mellan individer där det finns möjlighet till lekar och känsloupplevelser så att barnet ska kunna behärska språket så allsidigt som möjligt. (Svensson 1999.)

4.5 Arbetar de efter en särskild plan för språkutvecklingen?

Jobbar efter barnens individuella behov

På bägge förskolorna i samma kommun görs ingen bedömning på barnets språkutveckling, det är vanligt att barn med annat språk än svenska som modersmål är senare i sin språkutveckling. Det kan dröja fram till treårsålder innan de börjar prata berättar förskollärare 1 och 2. Om de misstänker språkförsening hos barnet så har de en specialpedagog som hjälper dem. På den ena småbarnsavdelningen arbetar de efter teman. De jobbar inte efter någon direkt plan över hur de ska jobba, utan de försöker göra sitt bästa för barnet efter deras individuella behov. Pedagogerna träffas en gång i veckan på sin respektive avdelning för att reflektera över hur långt de har kommit med barnen, var de står idag och hur de ska gå vidare tillsammans. *” Det är svårt att bedöma barnens språkutveckling när de inte säger något varken på sitt modersmål eller på svenska.”* säger förskollärare 2. Enligt Axelsson.(1999) ställs det stora krav på den som ska bedöma barnets språkbehärskning av modersmålet och andrahandspråket. Språket är ju beroende av barnets personlighet, behov och dess övriga utveckling. En avgörande betydelse för barnets språkbehärskning är barnets sociala omgivning och kontakter med det första och andrahandspråket. Vuxnas förhållningssätt i barnets närhet påverkar också barnets språkutveckling.

TRAS.

På förskolan som låg i den andra kommunen jobbar de efter något som heter TRAS som står för tidig registrering av språkutveckling i dagligt samspel. Se bilaga 1. Det ger en kartläggning i barnets språkutveckling och arbetslaget pratar och diskuterar

barnets språkutveckling. Personalen antecknar vad de sett hos barnet. Förskollärare 4 – *”Det blir en slags observationsunderlag där det även blir synligt om de ”ser” barnet eller om barnet ”försvinner”.*

4.6 Hur utmanar pedagogerna barnet i dess modersmål?

Läsning av böcker i förskolan och i hemmet.

Hur man utmanar barnets modersmålspråk görs genom att man visar intresse för deras språk. Det finns bokpåsar som förskolan lånar på biblioteket där böckerna läses på svenska på förskolan och föräldrarna kan låna samma bok fast på deras modersmål.

Förskollärare 1 – *”På den här småbarnsavdelningen läser vi och pratar mycket kring böcker och uppmanar föräldrarna att låna hem den på deras språk”.*

Det finns stödmaterial på skolverkets hemsida vars syfte är att öka kunskapen om utveckling av flerspråkighet för personal i förskolan. Häftet heter Komma till tals- Flerspråkiga barn i förskolan. (2004) Den är till hjälp tycker pedagogerna.

Datorer till hjälp.

På skolverkets hemsida finns det även bildteman med ljud och ordlista som innehåller definitioner av 1800 vardagstermer. Det går att lyssna på alla termer och man kan höra hur de uttalas. Bildtemat är uppdelat i 31 olika områden som kroppen, kläder, djur osv. Det finns 17 olika språk och det går att växla mellan olika språk. Förskollärare 3. – *” Mycket användbart”, men inte alltid lätt att få tid att sitta med de minsta barnen vid datorn”.*

Förskolläraren som jobbar i den andra kommunen, Förskollärare 4.

– *” Här på förskolan försöker vi att tillgodose barnen sitt modersmålspråk genom att sitta med barnet vid datorn och spela de spel som finns på modersmal.se”.*

De använder samma bildtema på Skolverkets hemsida, modersmal. skolverket.se som förskolorna i den andra kommunen gör. Förskollärare 4.

- *”Barnen kan klicka på bilder och en röst säger vad det är på deras språk”.*

Pedagogerna upplever det som att barnen uppskattar det väldigt mycket. Pedagogerna visar intresse för barnets modersmål genom att försöka lära sig lite ord och använder dem ibland. För att förstärka språket ytterligare så använder man tecken som stöd. Pedagogerna ger barnet mycket talutrymme, ställer frågor som stimulerar deras prat, ställer inga ja eller nej frågor.

4.7 Hur pedagogerna utmanar barnet i deras andraspråk

Talutrymme

Pedagogerna jobbar hela tiden med att utmana barnen i deras andraspråk genom att ge dem mycket talutrymme. De ställer frågor till barnen som innebär att de måste prata, de ställer inte bara ja och nej frågor. Förskollärare 1

–”På småbarnsavdelningarna sjunger vi mycket med barnen och det är många rim och ramsor. Vi har en bandspelare på med musik så att barnen kan höra sångerna och känna igen dem och sjunga med spontant under den fria leken”.

Förskollärare 4. *–”Det blir en upplevelse för mig och barnet genom att testa och se om barnet förstår mig när jag ber det att lägga sin mössa på hyllan eller hämta nallens röda tröja. Vi utmanar barnen genom vårt vardagsspråk och utvecklar det ytterligare efter ett tag”.*

4.8 Barnets kultur uppmärksammas

Traditioner

På förskolan visar pedagogerna nyfikenhet och intresse för barnens kultur och traditioner och de upplever att föräldrarna gärna vill dela med sig av deras traditioner. Föräldrarna berättar om sin kultur för personalen. Förskollärare 2

–”Föräldrarna har berättat hur Ramadan går till och de har också en annan tradition som jag inte kommer ihåg namnet på, där barnen uppmärksammades genom att den närliggande muskeén bjöd varje barn på förskolan på en varsin godispåse. Barnen får uppleva sitt hemlands tradition i det nya landet. De större barnen får berätta om sina traditioner. Barnen får även ta del av våra svenska traditioner på förskolan”.

Geografi

Förskollärare 4. *–”Vi har en världskarta som barnen och pedagogerna pekar på vart de kommer ifrån och det är bra för barnen, för de kan se var de kommer ifrån och hur långt det är mellan länderna, de lär sig geografi samt att kommunicera om länder på ett roligt och lustfyllt sätt”.*

Enligt läroplanen är förskolan en social och kulturell mötesplats som kan stärka förmågan att leva med och förstå de värden som ligger i en kulturell mångfald. (Lpfö98).

4.9 Ett barn som inte utvecklat något språk alls

Försenad språkutveckling och åtgärder

Förskollärare 1 *–”Misstänker vi att ett barn på förskolan inte har utvecklat något språk och är försenat i sitt tal tar vi kontakt med en specialpedagog som i sin tur tar kontakt med logopeden”.*

Förskolan, specialpedagogen, logopeden och habiliteringen har ett nära samarbete med varandra. De kan få råd och tips av logopeden beroende på barnets behov. Det kan till exempel vara så att barnets tid på förskolan behöver utökas så de får uppleva det svenska språket mer än det gör. Pedagogerna utser en kontaktperson för barnet på förskolan som går igenom med specialpedagogen hur språket utvecklats hos barnet och hur det ligger till. För att ge en extra förstärkning av språket använder man Tecken som stöd. På förskolan i den andra kommunen tar man först reda på bakomliggande orsaker till att barnet är sen i sin språkutveckling. Förskollärare 4.

–”Vi tar först reda på om barnet pratar mycket hemma, sen tar vi reda på om det har med det sociala att göra”.

4.10 Språk och identitetsutveckling

Värdegrunden

Enligt läroplanen hänger språk och lärande samman och liksom språk och identitetsutveckling. Förskolan ska lägga stor vikt vid att utveckla och stimulera varje barns språkutveckling och uppmuntra och ta tillvara på deras nyfikenhet och intresse för den skriftspråkliga världen. (Lpfö 98). Samtliga intervjuade pedagoger berättar att barn som förstår språket är mer framåt, de upplever att det blir mer konflikter om barnen inte förstår varandra. Förskollärare 4.

-”Kan man inte uttrycka sig så blir man missförstådd”.

Förskollärare 1, 2 och 3 påpekar även att det finns barn som är framåt fast de inte förstår språket. Förskollärare 1 och 2 är klivna när det gäller den frågan, för de menar att det kan bero på barnets personlighet och inte på språket.

4.11 Sammanfattning av resultatet.

Pedagogerna jobbar mycket med värdegrunderna på förskolan och visar intresse och delaktighet i barnens olika bakgrunder. Läroplanen säger ”*Inget barn i förskolan ska utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning.*” (Lpfö, 98:4) Förskolan ska arbeta efter att alla människor har lika värde och att vuxnas förhållningssätt påverkar barns förståelse och respekt för de rättigheter och skyldigheter som gäller i ett demokratiskt samhälle och vuxna är därför viktiga som förebilder. Pedagogerna jobbar med sång och musik och glädje i förskolan, det är språkutvecklande för alla barnen. De märker att det är uppskattat och utvecklar språket. Pedagogerna är överrens om att de tycker att det stöd som barnen får i sitt modersmål, är för få timmar, de tycker att barnens behov inte tillgodoses tillräckligt mycket. Pedagogerna upplever det som att alla barn inte får sitt modersmålsstöd tillgodosett p.g.a att det inte finns modersmålspedagoger som kan alla de språk som det finns behov av på förskolan. Förskolan ska jobba för att barnen ska känna sig trygga och förskollärarna som intervjuades märker att det är stor skillnad på en del barn när modersmålspedagogen är i förskolan. Barnen upplever en trygghet när det finns en person som talar samma språk och förstår dem. Förskollärare 3.

-”Det är viktigt att barnen känner sig trygga på förskolan”.

Pedagogerna märker även att föräldrarnas inställning till Svenska språket, landet och kulturen är viktig för barnets motivation till att utveckla språket. De märker även att föräldrar som är lite oroliga över att barnet ska få svårigheter i förskolan för att de inte kan språket klarar sig galant ändå. Barn kan mer än man tror i många fall. I den ena kommunen får de inte ens något modersmålsstöd till förskolan utan de får klara sig utan så gott det går. Om det beror på kommunens brist i engagemang, brist på modersmålspedagoger eller brist på pengar fick jag inte riktigt något svar på, men

den intervjuade pedagogen på förskolan tror det beror på brist på pengar. Det är inte pedagogernas fel att de inte kan ge barnen det stöd som de enligt läroplanens strävansmål ska få tillgodosett. Förskolan uppnår många av läroplanens strävansmål i sitt arbete att utveckla och stödja barn med annat modersmål än svenska.

5 DISKUSSION

Vi lever i ett mångkulturellt samhälle, vilket innebär att flertalet barn i förskolan har ett annat modersmål än svenska. Många barn är tvåspråkiga och det innebär att pedagogerna måste jobba mycket med att stimulera och utveckla barnens språk. Det är viktigt att barnen får stöd och stimulans i sin språkutveckling. Genom min studie kan jag se att pedagogerna i förskolan jobbar väldigt mycket efter läroplanens strävansmål när det gäller att stödja och utveckla tvåspråkiga barn i deras första och andraspråksutveckling. Studien visar även att barnen uppnår en hög kompetens i det främmande språket kopplat till hur språket används i interaktion med barnen och att motivationen från föräldrarna påverkar barnens inlärning och vilja, samt att barns naturliga inlärningsstrategier är en positiv effekt på språkinlärningen. Tidigare forskning visar även de att det är viktigt hur inputen av språket sker och att miljön och det sociala spelar en stor roll hur barnets inlärning av språket sker. Som jag tidigare skrivit är det viktigt att barnet är motiverat och tycker att det är roligt, lustfyllt och värdefullt. De flesta barn brukar tycka att det är roligt och lustfyllt att sjunga och lyssna på musik. I musik och drama växer språket på ett underhållande sätt utan att barnen knappt märker det. Pedagogerna i min undersökning betonar hur viktigt det är att ha en god kontakt med föräldrarna och även att de inte förstår varandras språk så arbetar de väldigt mycket på att försöka göra sig förstådda, i en del fall får de ta in en tolk som kan översätta när det blir för krångligt. Ibland får personalen hänvisa till chefen på förskolan när viktiga dokument ska skrivas på föräldrarnas språk så att de kan ta del av den viktiga informationen från förskolan. Personalen jobbar väldigt engagerat efter läroplanens mål att förstå och samspela med barnet och för att få föräldrarnas förtroende.

”Alla barn ska få erfara den tillfredsställelse det ger att göra framsteg, övervinna svårigheter och att få uppleva sig vara en tillgång i gruppen ” (Lpfö,2010:5)

I förskolorna jobbar de enligt läroplanen för förståelse och medmänsklighet. De uppmuntrar och stärker barnens inlevelse i andra människors situation. Vi har alla olika bakgrunder och den växande rörligheten över nationsgränserna skapar en kulturell mångfald i våra förskolor. Den kulturella mångfalden ger barnen möjligheter att grundlägga respekt och aktning för varje människa oavsett bakgrund. (Lpfö98,2010) Pedagogerna använder mycket musik, dans, rytmik, rörelse och bild i verksamheten. I Läroplanen Lpfö 98, (reviderad 2010) står det att verksamheten ska tillåta barnen utveckla sitt språk genom dans, drama, rytmik, bild och sång och att varje barns språkutveckling ska stimuleras och uppmuntras genom att ta tillvara på barns nyfikenhet och skriftspråkliga intressen och att språk och lärande hänger samman liksom språk och identitetsutveckling. Alla barn med utländsk bakgrund har rätt till stöd och hjälp i sitt modersmål. (Lpfö98). I skolverket (2003) kan man läsa i rapporten *Flera språk – fler möjligheter*, att det behöver göras förändringar när det gäller förskolans och skolans sätt att bemöta de flerspråkiga barnen och eleverna samt att det är möjligt att åstadkomma sådan förändring. Förstärkning av både modersmålsstödet och undervisningen i och modersmålet och svenska som andraspråk skapar mer jämlika förutsättningar för dessa barns och elevers utveckling och lärande. Satsningar på fördjupade kompetenser i många språk är också positivt för hela samhället.

5.2 Framtida forskning

Det behöver forskas vidare i varför inte alla barn med annat modersmål än Svenska får sitt modersmål tillgodosett i förskolorna. Varför ser det så olika ut från kommun till kommun? Beror det på brist på pengar eller resurser eller vad beror det på? Förskolecheferna på de olika områdena i de olika kommunerna kanske kan ge svar på de här frågorna varför det ser olika ut i de olika kommunerna. En enkätundersökning kan skickas ut och då kan man ta reda på om det finns några planer för att ge barnen mer stöd i sitt modersmål.

Pedagogerna ser att föräldrars attityder smittar av sig på barnen. Många föräldrar struntar i att gå på Svenska för invandrare kurser av bekvämlighet, de kanske har äldre barn som kan svenska och barnen får oftast fungera som en slags tolk för föräldrarna. På förskolorna uppmanar de till föräldrarna hur viktigt det är att lära sig svenska och att gå på Sfi kursen. För det lilla barnet är det viktigt att mamma och pappa förstår vad de menar när de börjar prata Svenska. Jag vet inte om det har genomförts någon forskning inom föräldrars engagemang i Svenska för invandrare men det är något man skulle kunna forska vidare inom hur det kommer sig att föräldrarna inte går kursen om så är fallet och vad det har för inverkan i hemmet och på barnet. I skolverkets Rapport (2003) finns förslag på åtgärder för att stödja utvecklingen av modersmålsstödet och undervisningen i och på modersmål. Rapporten utgår från den mångfald av språk som de flerspråkiga barnen och eleverna har med sig när de kommer till förskolan och skolan. Hur vi bemöter dem har en avgörande betydelse för hur de kommer att utvecklas som individer, vilka språkliga kompetenser de kommer att uppnå i sina olika språk och för deras kunskapsutveckling. Språk och identitet hänger ouplösligt samman liksom språk och lärande. Det är nödvändigt att förskola och skola ges bättre förutsättningar att uppmärksamma de flerspråkiga och flerkulturella barnen och eleverna utifrån deras speciella förutsättningar för att de ska kunna utveckla avancerad språkfärdighet i sina olika språk. Likaså måste de flerspråkiga eleverna som har behov av särskilda åtgärder för att nå kunskapsmålen i olika ämnen i högre utsträckning få stöd på de språk som bäst gagnar deras möjligheter till måluppfyllelse. Det behöver göras förändringar när det gäller förskolans och skolans sätt att bemöta de flerspråkiga barnen och eleverna. Förstärkning av både modersmålsstödet och undervisningen i och på modersmålet och svenska som andraspråk skapar mer jämlika förutsättningar för barnens och elevernas utveckling och lärande. Eftersom det är stor brist på modersmålspedagoger och en del kommuner erbjuder inte ens det till förskolorna, så kanske pedagogerna kunde få gå en kurs i en del språk för att lära sig de viktigaste orden. Förskolan är en viktig verksamhet som kan kartlägga barns språkutveckling, lägga tillräkta för bra aktiviteter, samt ge stöd för föräldrar och personal. Satsningar på fördjupade kompetenser i många språk är också positivt för hela samhället. När ett litet barn lär sig att prata är det inte bara ord han lär sig utan även att lära känna världen och sig själv och finna sin plats i världen.

1 REFERENSLISTA

- Axelsson, Monica. 1999. *Tvåspråkiga barn och skolframgång-mångfalden som resurs*. Stockholm: Rinkeby språkforskningsinstitut.
- Baker, Colin. 1996. *Barnets väg till tvåspråkighet*. Råd till föräldrar och lärare i förskolan och grundskolan. Uppsala.
- Calderon, Lena. 2006. *Komma till tals, flerspråkiga barn i förskolan* löpnummer= 2004:15. Myndigheten för skolutveckling. 2004. Stockholm, Liber.
- Flerspråkighet. *Nationalencyklopedin*. [http:// www.ne.se](http://www.ne.se) (Hämtad 20130127).
- Forskningspolitisk analys för kvalitetssäkring och strategiska beslut*. Vetenskapsrådet 2007. www.vr.se/publikationer (Hämtad 20130127).
- Hulk, A.2000. *Non-selective access and activation in child bilingualism*. University of Amsterdam.
- Krag. Jacobsen, Jan. 1993. *Intervju*, Konsten att lyssna och fråga. Lund: Studentlitteratur
- Ladberg, Gunilla. 1999. *Tvåspråkig, flerspråkig eller bara enspråkig?* Stockholm: Liten språklära för föräldrar.
- Lantz, Annicka. (2008) *Intervjumethodik, kvalitativa analyser och rapportering av kvalitativa undersökningar*. web.comhem.se/u68426711/27/IntervjumethodKvalitativAnalys.pdf
Sökdatum 2012-12-02
- Mattson-Flyman, Anna. 2008-2010. *Early Language & Intercultural Acquisition Studies(ELIAS)* Forskningsprojekt: språk och litteraturcentrum. Nordiska språk. 2008-2010. <http://www.sol.lu.se/forskning/forskningsprojekt/504/> Sökdatum:2012-11-15
- Skans, Anders. 2011. *En flerspråkig förskolas didaktik i praktiken*. Licentiatavhandling.
- Skutnabb-Kangas, Tove. 1981. *Tvåspråkighet*. Lund: Liber Läromedel.
- Svensson, Ann-Katrin. 2009. *Barnet, språket och miljön*. Lund: Studentlitteratur.
- Rapport från skolverket 2003. 22/11-2012 *Fler språk- fler möjligheter* nr:228
www.skolverket.se/publikationer?id=1113
- Utbildningsdepartementet (1998) Reviderad 2010. *Läroplan för förskola*,(Lpfö 98). Stockholm: utbildningsdepartementet.
- Utbildningsdepartementet (1998) *Läroplan för förskola*,(Lpfö98)
(www.jlutbildning.se/.../tras-tidig-registrering-av-sprakutveckling.htm)

Bilagor

Intervjufrågor

Här nedan är intervjufrågorna som jag ställde till samtliga 4 förskollärare som intervjuades.

- 1) Vilka metoder använder ni för att stödja och utveckla barnens första och andraspråksutveckling.?
- 2) Hur tillgodoses barnens modersmål?
- 3) Arbetar ni efter en särskild plan för dess språkutveckling?
- 4) Hur utmanas barnet i dess modersmålspråk?
- 5) Hur utmanas barnet i dess andrahandsspråk?
- 6) Hur uppmärksammas barnets kultur på förskolan?
- 7) Hur arbetar ni med ett barn som inte har utvecklat något språk alls?
- 8) Kan de se något samband mellan språk och identitetsutveckling?

Information om TRAS

TRAS är ett observations-material med fokus på samspel, kommunikation, språkförståelse, ordförråd och uttal. Tras står för Tidig registrering av språkutveckling.

För att få underlag till planeringen av helheten så observerar man den enskilda individen och personalen får ett värdefullt underlag för att planera verksamheten så att den motsvarar barnens behov av stimulans.

TRAS-MATERIALET SYFTAR TILL

"att inspirera pedagoger till utveckling av verksamheten för barn i åldrarna 2-6 år. Materialet innebär att man på ett systematiskt sätt observerar alla barn ur samma perspektiv, vilket ger en likvärdighet, och TRAS materialet utgår från aktuell tvärvetenskaplig forskning inom språkområdet." (www.jlutbildning.se/.../tras-tidig-registrering-av-språkutveckling.htm)

ARBETE MED TRAS

" innebär en ökad kompetens hos de som arbetar i förskolan och det är önskvärt att alla får introduktion i materialet, eftersom arbetet med TRAS bör involvera alla på en avdelning. Materialet utgör ett bra underlag för pedagogerna i samarbetet med föräldrar omkring det enskilda barnet." (www.jlutbildning.se/.../tras-tidig-registrering-av-språkutveckling.htm)

Förskollärarna observerar hur långt barnet kommit i sin språkutveckling genom att testa om det förstår vad de säger, de ger barnet en uppgift som att de ska sätta sig på stolen eller hämta din jacka, på det sättet ser de hur långt ett barn har kommit i sin förståelse för det andra språket. Enligt Axelsson (1999) bör pedagogerna veta hur långt barnet kommit i sin andraspråksutveckling för att planera för barnets språkutveckling. (Axelsson 1999)